

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

7. Quænam agunt propter finem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

nec effectus procedentes à fine, ac tendentes in illum sint effectus eius in genere causæ finalis, nisi illi, qui procedunt ab ipso, ut amato, & qui ordinantur ad ipsius consecutionem aut perfectionem; ac propterea sola media vere esse effectus causæ finalis, & quæ sequuntur ad media tanquam effectus; unde gaudium de fine possessio, licet causetur immediate ab ipso fine, tanquam à causa efficiente, tamen etiam dependet ab ipso tanquam à causa finali, quia nisi ut talis causa moueret efficiens ad applicationem, non haberetur illud gaudium, sicut nec ipse finis obtineretur: loquor autem de fine, qui non acquireretur, nisi per applicationem mediorum.

QVÆSTIO VII.

Quenam agunt propter Finem.

Homines,
& Angeli
agunt propter finem.

49 **C**ertum est homines, & Angelos agere propter finem à se amatum, & ordinare posse ac solere media ad acquisitionem finis, quem amant: cum enim cognoscant finem, & media; non solum materialiter, sed formaliter; & cum sint capaces actuum, quibus tendant in finem, & media illa, ut sic cognita, qui actus vere efficienter producantur, non potest dubitari, quin conueniat ipsis sic agere: si enim non possent si c agere, maxime quia vel non cognoscerent finem, & media illo modo, quemadmodum non cognoscuntur ab illis, quæ non sunt animalia, nec rationalia; vel quia non cognoscerent illa formaliter, prout communiter supponitur ea non cognosci à brutis; vel quia actus, quibus tenderet in finem essent inefficaces, quemadmodum actus Dei sunt inefficaces: ergo cum neutrum ex his sit verum de hominibus & Angelis, debet concedi, quod possint agere propter finem.

Inanimati
non agunt
propter finem à se
intentum.

Præterea, æquè certum est inanimata, ac ea omnia quæ non habent virtutem cognoscitiuam, non posse agere propter finem à se intentum, quia ut sic agerent, deberent cognoscere finem, agunt tamen propter finem intentum à Deo, non quod ipsa proprie intendunt illum finem, cum eum non cognoscant; nec quod moueantur ab illo, dum agunt, sed quod Deus dirigat omnes effectus ab illis productos ad aliquem finem à se intentum. Itaque sola difficultas huius quæstionis versatur circa Deum ipsum, & bruta, an scilicet agant propter finem à seipsis intentum.

CONCLUSIO I.

Deus agit
propter finem.

50 **D**eus agit propter finem. Hæc est communissima, & probatur primo, Prouerb. 6. Omnia propter seipsum operatus est Dominus.

Probatur secundo ratione: quia reuera in ordine ad manifestationem perfectionum suarum condidit Mundum, eumque gubernat & protegit: ergo agit propter illum finem.

Confirmatur: quia agere propter finem arguit potius perfectionem, quam imperfectionem: ergo non debet Deo negatissimo esse maxima imperfectio, quod ipse efficeret aliqua quæ posset ordinare ad bonos fines & non ordinaret.

Obijci: ut Deus ageret propter finem, deberet actio ipsius causari à fine, seu oriri ab ipso: sed hoc est falsum, quia actio Dei est ipsamet volitio eius, quæ esset, quamuis non moueretur à fine: ergo non potest agere propter finem.

Confirmatur: quia quod agit propter finem debet à fine moueri ad agendum: sed Deus nequit ab illo fine moueri: ergo nequit agere propter finem.

Probatur minor: quia quod mouetur à fine debet quando sic mouetur, aliter se habere, quam si non moueretur; sed Deus non aliter se haberet, quando de facto fecit mundum aut decreuisset illum facere, quam si non fecisset aut decreuisset: ergo non mouetur à fine ad faciendum aut discernendum.

Respondetur distinguendo maiorem: si posset ordinare res ad finem, seu producere eas propter finem, absque eo quod actio ipsius causetur aut oriatur à fine, nego maiorem: si non possit, concedo maiorem: & distinguo etiam minorem:

ex suppositione quod actio ipsius sit ipsamet volitio identificata ipsi, concedo minorem: ex suppositione quod non sit, nego minorem & consequentiam. An autem volitio ipsius sit illa actio, nec ne, non spectat ad præsens; & propterea respondi conditionaliter, ut abstraherem hanc difficultatem ab illa alia de actione Dei.

51 *Respondetur secundo* distinguendo etiam maiorem: ita ut oriatur ex fine quod habeat denominationem formalem actionis, concedo: secundum suam entitatem realem, nego maiorem: & distinguo minorem: est falsum quod oriatur à fine ita, ut à fine oriatur quod habeat denominationem formalem actionis, nego; quod oriatur à fine ita, ut ipsamet actio secundum entitatem suam realem identificatam Deo oriatur à fine, nego minorem, & consequentiam.

Respondetur tertio, distinguendo etiam maiorem, deberet oriri à fine: ita, ut Deus non diceretur formaliter agere aut decernere facere aliquid, nisi à fine moueretur aliquo modo, concedo maiorem: deberet oriri à fine alio modo, nego maiorem: distinguo etiam minorem: hoc est falsum, in sensu quo conceditur maior, nego minorem: in alio sensu, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad Confirmationem respondeo, distinguendo maiorem: debet moueri motione proprie dicta inuoluntate imperfectionem aut mutationem aliquam realem in Deo, nego maiorem: debet moueri motione improprie dicta non inuoluntate talem imperfectionem, sed æquivalente tamen motioni tali, quantum ad hoc quod æque propter illam Deus ordinat media ad finem, ac si sic moueretur, concedo maiorem, & distinguo similiter minorem: nequit priori modo, concedo; posteriori, nego. Ad cuius probationem dico quod sicut Deus potest decernere aliquid non habendo se aliter intrinsece quam ante haberet, si tale quid non decerneret: ita etiam potest moueri ad faciendum aliquid, non habendo se aliter intrinsece, quam haberet se, etiam si sic non moueretur: & licet tale quid non posset accidere in creaturis propter earum finitatem, & limitationem; potest tamen in Deo ob suam illimitatam ac infinitam perfectionem; de quo tamen exactius spectat ad Theologiam tractare.

52 *Queritur* hic, an Deus habeat causam finalem respectu actionum suarum immanentium, verbi gratia, respectu intellectionis, & volitionis essentialis, qua intelligit, & vult se suæque attributa, & respectu actionis, qua producit ac generatur Verbum, ac inspirationis, qua inspiratur Spiritus sanctus.

An Deus
habeat cau-
sam finalem
respectu ac-
tionum suarum im-
manentium.

Communis resolutio est negatiua: quia illæ actiones non habent causam efficientem, cum sint indentificatæ Deo; causa autem finalis solum habet causare illa, quæ ab efficiente producantur; quandoquidem non causat nisi mouendo efficiens. Verum quandoquidem detur principium productiuum verum, & reale in Diuinis, quod producit aliquid ad intra distinctum realiter à se ipso, productione vera, & reali, licet non efficiat illud, verbi gratia, Pater respectu Filij, & uterque respectu Spiritus sancti; non videtur excludi causa finalis à productionibus ab intra sufficienter per hoc, quod intra non sit principium effectiuum: gratis enim videtur dici quod requiratur causa efficiens, & non sufficiat principium productiuum. Itaque non video cur Pater & Filius non possent dici habere principium finale mouens ipsos absque imperfectione in ordine ad productionem Spiritus sancti: cur enim non ex amore essentie Diuinæ & communicationis perfectissimæ eius dicerentur producere Spiritum sanctum; & præterrim, si libere producat ac non naturaliter, vt tenent *Scotista*. Sed de hoc nihil resoluo, solum propono hoc tanquam rationem dubitandi, & resolutionem vltimatam relinquo pro Theologia.

53 *Queritur* etiam similiter, an actiones transeuntes Dei habeant causam finalem: & *Respondetur* breuiter quod, si actiones transeuntes eius se teneant ex parte effectuum, eodem modo possint dici habere causam finalem, quo actiones transeuntes creaturarum producentium effectus propter finem: eadem enim est ratio. Si vero se teneant ex parte Dei, dicendum est quod habeant causam finalem in hoc

An actiones
transeuntes.

hoc sensu, quod non denominarent Deum causantem, nisi moveretur suo modo à fine ad producendos effectus: & hoc sufficit, ut dicantur simpliciter habere causam finalem, nisi quis velit reducere rem ad quæstionem de nomine.

CONCLUSIO II.

Probabile est quod Bruta agant aliquando propter finem, ut bonum ab ipsis apprehensum, & applicando media cognita ut vitia in ordine ad affectionem eius. Hæc videtur contra communiorē sententiam, eam tamen tenet expresse *Arriaga disp. 8. num. 65.* & mihi semper à tyrocinio placebat. Pro ea ipse citat *D. Thomam 1. p. q. 78.*

Probatur à posteriori similibus omnino rationibus, quibus probari posset de hominibus quod operentur propter finem: nam videmus manifeste quod ad propositionem boni, quod ipsis est delectabile, appetant illud, & moveant se ad acquirendum ipsum, applicantque media opportuna ad eius consecutionem, quod patet multis exemplis animalium domesticorum. Quod si quis dicat animalia appetere hæc bona materialiter, & applicare media etiam materialiter, sane idem poterit dicere de hominibus. Nec refert quod homines habeant rationem & discurrant; hinc enim solum sequitur, quod perfectius cognoscant finem & media, quam animalia; & quod possint per discursum excogitare media nunquam proposita, & quæ aliis non scirent esse media apta; quod brutis non convenit, discursu carentibus: sed non sequitur hinc quin bruta etiam operentur propter finem, applicando media, licet non operentur tam perfecte quam creaturæ rationales.

Obijciens: non cognoscunt finem; ut acquisibilem per media ut vitia formaliter, quia acquisibilitas est respectus & utilitas etiam; cognitio autem materialis, qualem solummodo habent bruta, non tendit in respectus: ergo non agunt propter finem formaliter, sed tantum materialiter.

Respondeo negando antecedens, quia aliis nunquam applicarent media. Ad probationem autem antecedentis dico, vel cognitionem sensitivam tendere etiam in respectus transcendentales huiusmodi, vel certe acquisibilitatem, & utilitatem, quæ debet considerari in fine & mediis ad hoc ut aliquis agat propter finem formaliter, & ut applicet media formaliter, non esse respectum secundum esse, sed secundum dici, hoc est tale, quod reuera non est respectus, sed nequit tamen explicari nisi per modum respectus.

Dices, Brutum, quando applicat medium, id facere ex instinctu naturali, & non in ordine ad acquisitionem finis quasi intenderet ipse per medium finem.

Contra, sic posset dici de hominibus, & sane ridiculum videtur dicere, quod quando felis avertit oculos à mure capto; dum ludit cum ipso, quasi negligenter ipsum, non intendat deceptionem muris; & quod dum canis inter prandendum assurgit in pedes posteriores, aut trahit vestimentum comedentis, non intendat inducere ipsum ad dandum sibi buccellam.

QUESTIO VIII.

De causa instrumentali.

Licet fuisse à multis tractari soleat de instrumentis in communi & particulari, quia tamen fere omnis controversia est tantum de nomine, breuiter quid dicendum explicabo.

Aduerto autem primo, instrumentum varias habere acceptiones, primo enim capitur pro omni causa alteri superiori subordinata, & sic omnis creatura dici solet instrumentum Dei in ordine ad res, quæ producuntur per creaturas; quamvis alias dubium non sit, quin creaturæ multæ sint causæ principales suorum effectuum.

Secundo vocatur instrumentum omne illud, quod deseruit alicui causæ in ordine ad producendum suum effectum, disponendo subiectum virtute sua propria, ut ille effectus producat, & non attingendo immediate ipsum effectum

ad quem disponit: sic calor est instrumentum ignis ad producendum alium ignem, & idem est de cæteris accidentibus connaturalibus substantiarum, quæ similiter disponunt subiectum, ut forma substantialis producat in materia eius per causam principalem, cui accidentia sunt instrumenta.

Capiendo Instrumentum in his duabus acceptionibus, facile est ipsum distinguere à causa principali, & assignare quid sit causa principalis, quatenus opponitur instrumentali; erit enim illa causa, quæ non subordinatur alteri nec eatenus tantum causat, quatenus disponit ad effectum: causa vero instrumentalis est, quæ subordinatur alteri; aut quæ non causat nisi quatenus ex virtute sua propria disponit ad effectum, respectu cuius dicitur causa instrumentalis. In utroque vero sensu certum est, quod sit actiua & quod non requiratur elevationem ullam: nec de hoc est ulla lis inter authores.

57 Alia acceptio strictior instrumenti, est illa, in qua instrumenta artificialia, ut sigillum, securis & similia dicuntur esse causæ instrumentales effectuum, qui per ipsa instrumentaliter produci dicuntur, & in qua Sacramenta dicuntur causare gratiam, tanquam instrumenta; & difficultas principalis huius quæstionis consistit in assignanda descriptione instrumenti hoc modo accepti.

Communior explicatio videtur esse, quod Instrumentum sit id, quod agit ut motum à causa principali, aut quod sit illud, quod agit in virtute causæ principalis, non vero virtute propria.

*Descriptio
Instrumenti
propter dicta.*

Sed contra hanc descriptionem facit primo, quod serra omnino immota scinderet lignum, si nimirum ipsum lignum moueretur supra ipsam; & idem est de sigillo, quod imprimeret sine dubio figuram in cera, quæ moueretur supra ipsum immotum: in his casibus serra & sigillum agerent instrumentaliter, & tamen non mouerentur à causa principali, nec reciperet aliquam virtutem ab ipsa in seipsis, ergo non sufficit prædicta descriptio.

Rursus, aqua calida calefaceret, quatenus mota ab aliqua causa calida ad calorem, & per virtutem ab illa causa acceptam, & tamen non dicitur esse causa instrumentalis, sed principalis istius calefactionis, quia calefaceret aliud subiectum: ergo prædicta descriptio convenit aliis, quam instrumentalibus, & consequenter non est bona.

58 Præterea, quando dicitur, quod causa instrumentalis agit, ut mota à principali, vel intelligitur, quod moveatur localiter ab alia causa, aut quod alia causa comunicet ipsi aliquam virtutem in actu primo, quam à se non habet; aut quod concurret alia causa cum ipsa, aut quod actio, quæ producit alia causa effectum, egrediatur ab ipsa, quamvis non habeat in se virtutem correspondentem in actu primo, nec enim videtur, quo alio modo possit dici agere ut mota: sed nullas ex his modis sufficit: ergo non bene describitur esse illud, quod agit, ut mota ab alia causa. Probatur minor: non primus, nec secundus, quia sigillum absque concursu alterius causæ, aut absque eo quod moveatur localiter ab alia causa, quando caderet deorsum ob gravitatem suam naturalem, ablato tantum impedimento, quo detinebatur sursum, omnino imprimeret figuram in cera molli supra quam caderet. Deinde aqua calida accipit virtutem calefactivam ab alia causa & tamen non dicitur causa instrumentalis calefactionis: ergo accipere virtutem ab alia causa non sufficit ad causam instrumentalem faciendam. Rursus omnes creaturæ accipiunt virtutem productivam à Deo, & dependent ulterius ab actuali concursu eius, & tamen non propterea dicuntur causæ instrumentales in sensu in quo iam agimus de causa instrumentalibus; licet in alio sensu dicantur tales, ut dictum est supra.

59 Tertius etiam modus non sufficit, quia, ut iam dixi, Deus concurret cum omnibus causis secundis, & universaliter quando sunt causæ partiales plures principales, quælibet cum altera concurret, & neutra respectu alterius dicitur causa instrumentalis.

Denique non sufficit quartus modus, quia impossibile est quod actio egrediatur ab aliqua causa, in qua non sit virtus productiva in actu primo, quæ est ratio fundam. actus; ergo si in aliqua causa non sit virtus productiva

Vu in